

Hustomt med væggroft og grebning

Halve huse

Af
KAREN POVlsen

I forsommeren 2013 foretog Nordjyllands Historiske Museum, på Rebild Kommunes foranledning, en arkæologisk forundersøgelse forud for udstykning af boliggrunde på et højedrag i TERNDRUPS sydøstlige udkant. En arkæologisk forundersøgelse sker ved, at muldlaget ved hjælp af en gravemaskine fjernes i ca. 2 m brede grøfter fordelt med jævne mellemrum over det undersøgte areal. Derved kan arkæologer skaffe sig et indtryk af, om der gemmer sig spor af fortidige aktiviteter under mulden. En af de første søgegrøfter afslørede resterne af et treskibet langhus. Det treskibede langhus er en aflang hustype, hvor taget bæres af to rækker kraftige stolper, der deler huset i tre dele på langs. Husene vender for det meste øst-vest, og indgangene findes ofte midt på husenes langsider. Hustomten bestod af jordopfyldte huller, hvori der har stået stolper fra tagkonstruktionen og indgangspartierne, samt en grøft, hvori ydervæggene har været funderet. Ydermere var hustomten så velbevaret, at resterne af en grebning, der har

opsamlet mæg fra opstaldede husdyr, stadig kunne ses. Som forundersøgelsen bevægede sig op over højdedraget, stødte vi yderligere på gavlene af tre andre hustomter, der også havde bevarede grøfter til fundering af væggene. At finde huse med væggrøfter er ikke så almindeligt i Nordjylland, hvilket skyldes, at væggene i de forhistoriske huse oftest ikke blev så dybt funderet som de stolper, der støttede tagkonstruktionen. Derfor kan væggrøfter lettere forsvinde ved senere tiders pløjning. Under forundersøgelsen besluttedes det at fjerne mulden over hele den første hustomt for at få et indtryk af, hvordan husene så ud. Imidlertid ventede der en kedelig overraskelse: den vestlige del af huset kunne, trods østens gode bevaringsstand, ikke findes, men vi glædede os imidlertid over, at der var flere velbevarede hustomter på pladsen. Ud over hustomterne fandt vi rester af jordovne, også kaldet kogegruber, og nogle store gruber, hvor der var blevet gravet efter ler til keramik og lerklining af husenes vægge.

På baggrund af forundersøgelsens meget lovende resultater stod det klart, at en egentlig udgravning var nødvendig, før byggemodning af de kommende boliggrunde kunne sættes i gang. Udgravningen påbegyndtes i sensommeren og afslørede en boplads med nogle interessante karakteristika.

Lertagning

Under udgravningen viste lertagningsgruberne sig at være meget forskellige. Nogle var dybe, og gravet op til 1 m ned i undergrunden, mens andre var knap så dybe, men derimod dækkede de store arealer – en enkelt over 200 kvadratmeter. Fortidens beboere har sandsynligvis gravet leret op lidt ad gangen. Når man fandt et godt sted at grave ler, er man således vendt tilbage til det igen og igen. På den måde er gruberne endt med at blive så omfangsrige, og på grund af grubernes betragtelige størrelse virker det sandsynligt, at ikke kun folk, der boede på bakken, har hentet ler her. Den gode og rigelige ler har sandsynligvis tiltrukket folk fra egnen, der efter opgravningen har måttet bære leret hjem til deres egen boplads – hvor langt ved vi ikke. I lertagningsgruberne fandtes store mængder potteskår og i flere tilfælde næsten hele lerkar. Nogle af skårene er sandsynligvis affald fra bebyggelsen på stedet. Dog er det også almindeligt at finde store mængder keramik i lertagningsgruber, der ligger et stykke fra bebyggelsen, hvilket antyder, at keramikken ikke kun er havnet i lertagningsgruberne som led i, at man har skaffet sig af med affald fra bopladsen. Især de næsten hele kar kunne meget vel være rester af

*Rester af to lerkar fundet i bunden af en dyb lertag-
ningsgrube. Karret til højre
er klappet sammen og har
været helt eller næsten helt,
da det kom ned i gruben.*

offeritualer, der er foregået i forbindelse med lertagningen. De store mængder af keramik var væsentlige for arkæologerne i forbindelse med dateringen af bopladsen, som man kunne fastslå fungerede i den sene del af bronzealderen og tidlige del af jernalderen – århundrederne omkring år 500 f.Kr.

Stalde

Da mulden skulle fjernes over de hustomter, der var påvist i forundersøgelsen, ventede der endnu en overraskelse – det var ikke kun det første hus, der manglede vestenden. Ingen af de fire øvrige hustomter havde bevaret spor efter vægkonstruktion i vestenden, og for to af dem manglede sporene af den tagbærende konstruktion også her. Den manglende vestende skyldes sandsynligvis ikke, at disse huse har været specielt korte. Snarere må man antage, at husenes østender har været særligt kraftigt bygget – og dermed særligt kraftigt funderet. Slid fra senere tiders dyrkning har fjernet sporene af vestendens lettere konstruktion, mens østenden stadig er bevaret. Årsagen til, at man har bygget østenden særlig kraftig, er sandsynligvis, at denne del af huset blev brugt som stald, mens vestenden har været beboelse for mennesker. Grebningen i den første hustomt viser tydeligt, at østenden her har fungeret som stald. Ved at bygge stalddelen kraftigere har man imødegået det slid på huset, som dyrene har forårsaget.

Ud over de fire hustomter med væggrøfter, der var påvist under forundersøgelsen, fandtes der under udgravningen yderli-

gere to hustomter, men de havde ikke bevarede spor af vægkonstruktion. Til gengæld var alle stolpehuller efter den tagbærende konstruktion nogenlunde lige kraftige. Her har man altså tilsyneladende ikke bygget østenden mere robust end vestenden. At der alligevel har været stald i den ene ende af disse huse, kan dog på ingen måde udelukkes.

De i alt seks huse har sandsynligvis ikke stået på bakkedraget samtidigt. Ved overgangen mellem bronze- og jernalder bosatte folk sig typisk spredt i landskabet. Når et hus var udtjent, byggede man et nyt et lille stykke derfra. På den måde kunne man komme til at dyrke den jord, der var blevet gødet af alt det affald, der var blevet smidt omkring det gamle hus. Hen mod jernalderens begyndelse flyttede man dog nogle steder sammen i landsbyer, som det bl.a. er påvist ved de samtidige bopladser ved Gigantium og Nørretranders i Aalborg. Andre steder blev folk ved med at bo i spredtliggende gårde som i Terndrup, og på bakkedraget i det sydøstlige Terndrup er der sandsynligvis tale om en eller to gårde, der flyttede rundt. Højdedraget ved Terndrup afslørede ikke så velbevarede hustomter, som vi først havde håbet. Til gengæld har det givet os et indblik i den særlige byggeskik med kraftigt konstruerede staldender, som praktiseredes her på overgangen mellem bronze- og jernalder, og som efterlod os med halve hustomter.

Plantegning af en af hustomterne med vægfundering i østenden.

